

İnsan Zihninin yahut Rasyonel Ruhun Açıklanması^a

RENÉ DESCARTES

Çeviren

İLYAS ALTUNER^b

Öz: Bu kısa çalışma Latince yazılmış ve 1648 yılı başlarında *Notae in Programma Quoddam* başlığıyla Amsterdam'daki Elzevir Yayınevi tarafından yayınlanmıştır. Bu eser bazen Latincesinin harfi harfine kaba bir çevirisi olan 'Bir Programa Karşı Notlar' adıyla da bilinir. *Notae*'de Descartes, 1647'nin sonuna doğru Henricus Regius'un imzasız olarak yayınlanan bir yazısında ortaya koyduğu hususlara yanıt verir. Utrecht Üniversitesi'nde Tıp Profesörü olan Regius, 1640ların başında Descartes'in düşüncelerini kuvvetle desteklemiştir. Ancak Descartes, Regius'un 1641'de, bir kısmı özel yazışmalardan seçilmiş olan düşüncelerinden birçoğunu tekrarladığını ve bir kısmını da çarpıttığını iddia ettiği *Fundamenta Physices*'i yayınlamasına sinirlenmiştir. Descartes, *Felsefinin İlkeleri*'nin 1647'deki Fransızca baskısına eklediği Giriş mahiyetindeki bir mektupta Regius'la olan bağlarını açık bir biçimde koparır. Regius ise ayrıldıkları hususların bir listesini içeren *Notae*'yi yayınlayarak buna yanıt verir. *Notae*'nin başlıca felsefi ilgisi doğuştanlıktır.

Anahtar Kelimeler: Descartes, Regius, *Notae in Programma Quoddam*, insan zihni, rasyonel ruh, töz.

^a Bu çalışma, 'Enteleky Mantık-Metafizik Okulu' adı altında yürütülen çalışmalardan bir kesittir. Çevirinin yapıldığı kaynak için bkz. René Descartes, "An Explanation of Human Mind or Rational Soul", *Key Philosophical Writings*, trans. Elizabeth Haldane & G. R. T. Ross, Hertfordshire: Wordsworth Edition, 1997, ss. 339-41.

^b Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü
altuneril@yahoo.com

An Explanation of Human Mind or Rational Soul^c

RENÉ DESCARTES

Translated by

İLYAS ALTUNER

Abstract: This short work was written in Latin and published under the title *Notae in Programma Quoddam* early in 1648, by the house of Elzevir at Amsterdam. The work is sometimes known as the 'Notes against a Programme', a crudely literal rendering of the Latin title. In *Notae*, Descartes replies to the points made in a broadsheet published anonymously by Henricus Regius towards the end of 1647. Regius, Professor of Medicine at the University of Utrecht, had strongly supported Descartes' ideas earlier in the 1640s, but Descartes was angered by the publication of Regius' *Foundations of Physics*, in 1646, which, he claimed, repeated many of his ideas, some gleaned from private correspondence, and distorted others. Descartes publicly dissociated himself from Regius in the Prefatory Letter to the French edition of the *Principles of Philosophy* in 1647, and Regius replied by publishing the *Notae*, which set out a list of points on which they differed. The main philosophical interest of *Notae* is innateness.

Keywords: Descartes, Regius, *Notae in Programma Quoddam*, human mind, rational soul, substance.

ENTELEKYA

^c This translation is a section of studies which were performed under the title of 'Entelekyia School of Logico-Metaphysics'.

RENÉ DESCARTES
İNSAN ZİHNİNİN YAHUT
RASYONEL RUHUN AÇIKLANMASI

© entelekya

RENÉ DESCARTES
AN EXPLANATION OF
HUMAN MIND OR RATIONAL SOUL

ENTELECHEIA

İnsan Zihni Yahut Rasyonel Ruhun Açıklanması

- 1 İnsan zihni düşünce edimlerinin ilk olarak kişi tarafından tamamlandığı şeydir; o yalnızca düşünme melekesinden ya da içsel ilkedен ibarettir.
- 2 Doğa yasaları, kendisiyle ilişkilendirildiği kadarıyla şuna izin vermiş görünür: Zihin ya bir töz ya da maddi tözün bir kipidir veya [bu konuda] öznelde olduğu gibi, uzam ve düşüncenin belirli tözlere özgü nitelikler olduğunu ileri süren başka bazı filozofları izlersek, o zaman bu sıfatlar farklı oldukları için bire bir karşılaştırılamazlar. Her ne kadar bir nitelik diğerinin kavramı içinde kapsanmıyorsa da, zihnin aynı konuda uzantı ile bir arada var olan bir sıfat olmamasını gerektiren bir neden yoktur. Düşünebildiğimiz bir şey, var olabilir [de]. Ancak zihin, adı geçen şeylerin her birinin olabilmesi için düşünebilir, zira onların hiçbirisi bir çelişki içermez. Öyleyse zihin, bu şeylerin herhangi biri olabilir.
- 3 O halde, insan zihnini açıkça ve dolaysızca kavrayabileceğimizi ve onun gerçekten bedenden ayrı olduğunu öne süren filozoflar, yanılığın içindedirler.
- 4 Zihnin gerçekten bedenden ayrı bir töz ya da bir varlıktan başka bir şey olmadığı, gerçekten bedenden ayrılabilir olup ayrı ve kendi başına var olma yeteneğine sahip olduğu Kutsal Kitap'ın pek çok yerinde bize gösterilir. Ve böylelikle, bazı kimselerin görüşünce kuşku olarak görülebilecek bu şey, Kutsal Kitap'taki ilahi vahiy sayesinde şimdi bizim için kuşku içeren tüm şeylerin ötesine konulmuştur.
- 5 Beden hakkında şüpheye sahip olduğumuza dair [yapılan] herhangi bir itiraz geçerli değildir, çünkü [bu], zihin hakkında bilgisizlikten ileri gelir. Zira bu, yalnızca, beden hakkında şüphe ettiğimiz sürece zihnin, bedenin bir formu olduğunu söyleyemeyeceğimizi kanıtlar.
- 6 İnsan zihni her ne kadar bedenden gerçekten ayrı bir töz olsa da, yine de bedende olduğu sürece, tüm eylemlerinde organikdir. Bu nedenle, bedenin farklı eğilimleri olduğu gibi, zihnin süreçlerinin de farklı eğilimleri vardır.

Zihin, bedenden ve bedeninin eğilimlerinden farklı bir doğaya sahiptir 7
ve bu eğilimlerden ortaya çıkmış olamaz. Bu yüzden o, ahlaksız ol-
mama durumudur.

Onun kavramında ne parçalar ne de uzama olmadığı gibi, bütün içeri- 8
sinde de bir bütün olarak var olur ve her bir kişisel parçasında bir
bütün olarak sunulsa da, bu hoş bir tahmindir.

Zihin, hayali ve gerçek şeyler tarafından etkilenmiş olabilir, bu ne- 9
denle maddi şeyleri gerçekten kavramış olsa bile, doğa araştırması,
şüpheli olmamıza izin verir. Ancak yine de Kutsal Kitap'ta ilahi va-
hiyle bu şüphe giderilmiştir. Bu sayede Tanrının göğü, yeri ve içinde
bulunan her şeyi yarattığı ve halen de onları koruduğu, bütün şüphe-
lerin uzağındadır.

Beden ve ruhun birlikte sürdürdükleri ilişki, doğanın değişmezlik 10
yasasıdır, bu sayede her kişisel şey, başka bir şey tarafından bu konu-
mu değiştirilmedikçe bulunduğu konumda sabit kalır.

Zihin, bir tözdür ve yaratma anında ilk olarak vücuda gelendir. En 11
doğru görüşün, yaratma sırasında, rasyonel ruhun Tanrı tarafından
doğrudan bir yaratmayla vücuda getirildiği görüşünde olan kimselerin
görüşü olduğu görülüyor.

Zihnin doğuştan idelere, kavramlar veya aksiyomlara gereksinimi 12
yoktur, aksine süreçlerinin tamamlanması için düşünme yetisi kendi
kendine yeter.

Öyleyse tüm ortak kavramlar, zihne kazanmış olarak, kaynağını nes- 13
nelerin düşüncesine veya geleneğe borçludur.

Yetkin Tanrı fikrinin zihne konulmuş olması, ilahi vahyin sonucu 14
olarak, ya gelenekten ya da düşüncedendir.

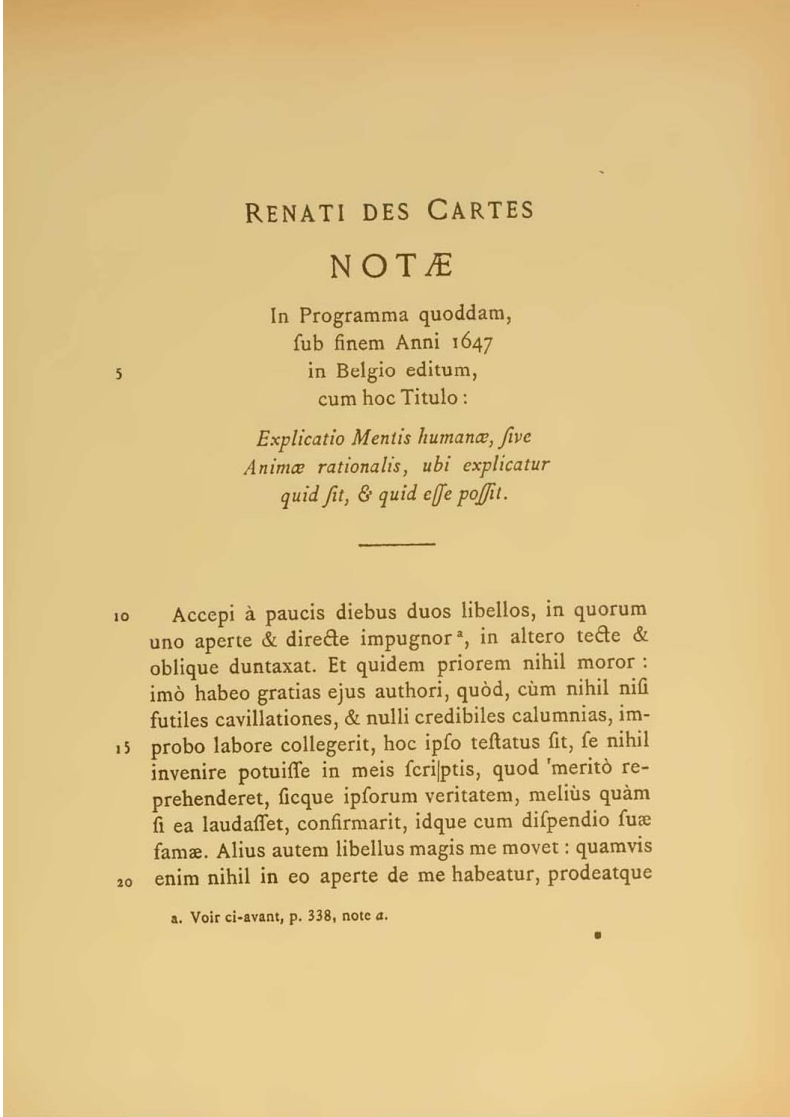
Bizim Tanrı kavramımız, yahut zihnimizde bulunan Tanrı fikri, Tan- 15
rının varlığını kanıtlamaya yeterli güçlü bir argüman değildir; hiçbir
nesne, içimizde düşünülen kavramlar sayesinde var olmaz; ve tarafı-
mızdan kavranmış olan bu fikir, başka herhangi bir nesne kavramın-
dan daha yetkinsiz değildir, aslında bizim düşünce yetilerimizi aşar.

Zihnin düşüncesi iki türdür: Zekâ ve irade. 16

- 17 Zekâ, algı ve yargıdır.
- 18 Algı ise duyu, hafıza ve hayaldir.
- 19 Tüm duygulanımlar birtakım cismani hareketlerin algısıdır, kasıtlı hayallere gereksinim duymayan ve etkilenen olarak, duygu kanallarının haricinde değil, aksine yalnızca beyindedir.
- 20 İrade, özgürdür ve öz-bilincimizin bize işaret etmesi gibi, kaygısızca doğadaki karşıtlıklara meyleder.
- 21 İrade, öz-belirlenimdir; sadece hayalden daha kör değil, aynı zamanda sağır olarak adlandırılmaktadır.

Boş inançlı ve ikiyüzlülerden başka hiç kimse dindarlık için kolayca büyük bir saygınlık elde edemez.

Ek-1: Notae in Programma Quoddam adlı eserin Giriş sayfası

Ek-2: *Notae in Programma Quoddam* adlı eserin ilk sayfası